

Рудницький Степан Львович

Зміст

- ✓ Дитинство та здобуття освіти
- ✓ Деякі досягнення
- ✓ Звинувачення та арешт
- ✓ Заслуги Степана Рудницького
- ✓ Концепція Рудницького. Частина 1.
- ✓ Концепція Рудницького. Частина 2.

Дитинство та здобуття освіти

- Степан Рудницький виріс у родині вчителя гімназії Лева Рудницького. Якийсь час проживав у Тернополі, де працював батько.
- Навчався у тернопільській державній гімназії до 1891 року.
- Вищу освіту здобув в університетах Львова (де він слухав лекції М. Грушевського, був його послідовником), І. Шараневича, Л. Фінкеля, А. Ремана), підвищував кваліфікацію у Відні та Берліні. З 1899 року працював у львівських гімназіях.

Деякі досягнення

У 1901 здобув ступінь доктора філософії, став членом Наукового товариства імені Шевченка.

1904 — брав участь у польових експедиціях Інституту географії А. Пенка та Геологічного інституту В. Уліга. Цього ж року отримав звання професора.

1908 — професор кафедри географії Львівського університету.

Від 1914 року — член Надзірної ради Національного музею у Львові.

У 1919 польська окупаційна влада звільнила його з університету, емігрував до Відня (Австрія). 1920 — професор економічної географії Академії торгівлі у Відні.

1921 — професор географії та декан філософського факультету у Вищому педагогічному інституті ім. Драгоманова в Празі.

У жовтні 1926 емігрує до УРСР, де очолює кафедру топології і картографії Геодезичного інституту в Харкові.

У 1927 — організатор і перший директор Українського науково-дослідного інституту географії і картографії, редактор «Вісника природознавства». Здійснив низку експедицій на Дніпро та Донбас.

1929 — керівник кафедри географії ВУАН, комісії краєзнавства, Музею антропології та етнографії імені Ф. Вовка.

Звинувачення та арешт

- У 1933 Степан Рудницький був заарештований органами НКВД СРСР.
- Звинувачений у приналежності до контрреволюційної організації, шкідництві та шпигунстві і за постановою судової трійки колеги ДПУ УСРР 23.9. Засуджений до п'яти років позбавлення волі. Покарання відбував у таборі «Свірлаг», на об'єктах Біломорсько-Балтійського каналу, у Соловецькому таборі особливого призначення на Соловецькому архіпелазі в Білому морі . В ув'язненні написав дві книги — «Геоніомія» і «Ендогенна динаміка земної кори», рукописи яких не збереглися. 9 жовтня 1937 за постановою Особливої трійки УНКВД Ленінградської області засуджений до розстрілу і 3 листопада 1937 розстріляний у числі т. зв. «соловецького етапу». Місце розстрілу — урочище Сандармох, за півтора десятка кілометрів від робітничого селища Медвежа Гора. На меморіалі споруджено пам'ятник «Убієнним синам України».
- Реабілітований 1965 року. В березні 1990 помертвено поновлений у складі АН України.

С. Рудницький значною мірою засновник української геоморфології, антропогеографії, політичної, соціально-економічної та демографічної географії. Особлива заслуга Рудницького в тому, що він започаткував картографічний напрямок в українській географії. Розробляти географічні карти українською мовою почав у Львові, продовжував в еміграції у Відні, а також у радянській Україні. Завдяки йому Україну чи не вперше було представлено в картографічних працях як цілісну просторову одиницю.

Заслуги Степана Рудницького

Концепція Рудницького. Частина 1.

Оригінальну концепцію С. Л. Рудницький виклав у працях «Україна з політично-географічного становища» (1916), «Україна і великодержави» (1920), «Українська справа зі становища політичної географії» (1923). Ці праці С. Л. Рудницького, мабуть, найкращі у всій дотеперішній українській політології, мають і досі актуальне значення для справи державних змагань українського народу, формування його національної ідентичності, усвідомлення його ролі і місця в загальноєвропейському процесі демократичного оновлення. Концепція С. Л. Рудницького з'явилася у той час, коли виникла нагальна потреба інформувати світ про українські проблеми. В ній на оригінальній основі досліджуються і викладаються проблеми України, її національні, політичні, економічні і територіальні інтереси, наводяться докази для країн Західної Європи і світу про користь, яку вони могли б мати від утворення української держави. На основі аналізу політико-географічного розвитку та політичного життя Європи і світу С. Л. Рудницький приходять до висновку, що *«тільки національним державам належить будучина. Модерна світова політика повинна підпирати творення винятково національних держав. Цього вчить досвід останніх століть»*. Стосовно української перспективи С. Л. Рудницький стояв на позиціях української національної державності. Це питання він розглядав у європейському контексті: *«Утворення української національної держави в етнографічних границях є самотнім способом, щоб запобігти заколотам і конфліктам у південно-східному куті Європи, так важному для світового господарства й для світової політики. Без національної української держави доживемо в найкоротшому часі до нових тяжких воєнних і революційних катастроф»*.

Концепція Рудницького. Частина 2

- Українська національна держава має формуватися у контексті геополітичних зв'язків з іншими державами і народами. Серед цих держав і народів найбільше значення відводилося Росії, Польщі і Німеччині. С. Л. Рудницький вважав, що відсутність власної держави робить націю беззахисною у розв'язанні соціально-економічних, національно-політичних та інтелектуальних проблем. Без незалежної, демократичної національної держави виникають умови для політичного, економічного та культурного гноблення одних народів іншими. Свідомість підневільної нації уражена комплексом неповноцінності, меншовартості, байдужості, лукавства до всього суцього «на нашій, не своїй землі». При таких спотворених умовах гідний і чесний представник українського народу не має перспектив для свого розвитку і повинен зникати, в той час як мерзенний і ганебний без докору і каяття множиться і розширює свій ареал. Річ у тому, що деспотія і демократія існують у різних вимірах, і те, що є сутністю першої, неприйнятне для другої. Вільний народ має свою національну школу, і вона виховує патріотів рідного краю, творить духовну й матеріальну основу їхнього гаразду. У народу-раба є чужа школа, яка не сприяє його духовному розвитку. С. Л. Рудницький підкреслював, що самостійний народ, або нація, є частиною людства, що має лише її притаманні неповторні «питомі прикмети», які об'єднують «усі індивідуа» в одну своєрідну цілісність:
  - расова належність (антропологічна відмінність),
  - окрема мова (з літературою, наукою тощо),
  - історичні традиції і змагання на культурній, економічній, політичній ниві,
  - своєрідна культура і прагнення до її збагачення,
  - суцільна національна територія як передумова і основа національної держави.
- Маючи усі «питомі прикмети» самостійної нації, український народ своєї незалежності не зумів відстояти. С. Л. Рудницький вважав, що основна причина цього — в слабкій загальній освіті української інтелігенції та у відсутності у неї здорової національної свідомості. Будівництво держави спиралося на «всякі сурогати». «Провідники» ніколи не вірили в державну незалежність України, за національний ідеал не боролися, духу нації не розуміли, до інтересів народу були байдужі. Інтелігенція, що формувалася на бездержавних традиціях, нездатна була виконати функції державної самоорганізації. Ці та інші ідеї С. Л. Рудницького щодо завдань українознавства було покладено в основу сучасної йому концепції. Згідно з цією концепцією, предметом українознавства є генезис, сутність, перспективи розвитку України й українства як природних, історично суб'єктних, всепланетарних феноменів.